

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาตามแนวท่านพุทธทาส

ประเวศ วะสี

ท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นผู้ที่วิจารณ์ระบบการศึกษาไทย และระบบการศึกษาโลกอย่างรุนแรงมาก ท่านเรียกว่าการศึกษาหมาทางด้วน

ด้วนอะไร อะไรด้วน

ด้วนหมายถึงอย่างนี้ครับ

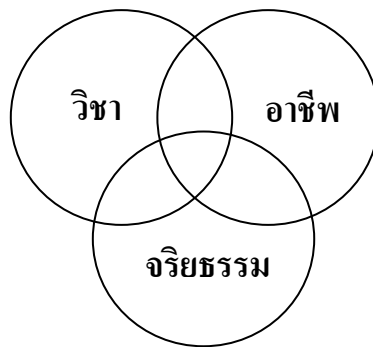
ท่านว่าการศึกษาควรจะประกอบด้วยการเรียนรู้ให้รู้ ๓ เรื่อง ประกอบกันคือ

๑. รู้หนังสือ (รู้วิชาต่างๆ)

๒. รู้ประกอบอาชีพ

๓. รู้จริยธรรมหรือการเรียนรู้เพื่อความเป็นมนุษย์

อาจจะเขียนเป็นภาพ ๓ วงเกี่ยวกับกัน ดังนี้

สิ่งที่ด้วนหรือหายไปคือการเรียนรู้เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น หรือเรียนรู้เพื่อความเป็นมนุษย์ เอาแต่เรียนวิชาที่ทำให้ความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ศีลธรรมจึงเสื่อมเสียมากขึ้นๆ เพราะการศึกษาแบบนี้

จุดเสื่อมของการศึกษาคือแนวคิดการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง

เราอาจจะไม่เห็นแปลกอะไร เพราะเรากันเคยกับความคิดที่ว่าการศึกษาคือศึกษาวิชา แต่แนวคิดนี้นำไปสู่ปัญหาใหญ่ๆ ที่ร้ายแรง เพราะเป็นการแยกการศึกษาออกจากชีวิต ว่าชีวิตก็ส่วนหนึ่ง การศึกษาก็อีกส่วนหนึ่ง โดยการศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง การศึกษาที่ไม่ได้

เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง นำไปสู่ปัญหาทั้งหลายทั้งปวงของมนุษย์ สังคม และปัญหาของโลก เพราะไม่ได้เรียนรู้จากชีวิตจริง ปฏิบัติจริง เช่น

๑. เรียนยาก หาคูดีๆ ยาก มีโรงเรียนดีๆ ไม่พอ แต่ถ้าเรียนรู้จากชีวิตจริง ปฏิบัติจริง จะเรียนง่ายกว่า มีครูดีๆ เยอะ โรงเรียนในชีวิตจะไม่ขาดแคลน

๒. ในชีวิตจริงต้องมีการทำงาน และเรียนรู้จากการทำงาน ไม่มีการว่างงาน เมื่อแยกการศึกษาออกไปจากชีวิต การศึกษาจึงสร้างคนที่ทำอะไรไม่เป็นขึ้นมาเต็มประเทศไปหมด ทำให้ชาติอ่อนแอ การว่างงานกลายเป็นปัญหาของคนมีการศึกษา เพราะระบบการศึกษาที่แยกจากชีวิตจริง ปฏิบัติจริง

๓. วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนคือวัฒนธรรม การศึกษาที่ไม่ได้เอาชีวิตและวิถีชีวิตเป็นตัวตั้ง จึงเป็นการเรียนรู้นอกวัฒนธรรม ทำให้อยู่ร่วมกันไม่เป็น ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม วิกฤตการณ์ปัจจุบันคือวิกฤตการณ์แห่งการไม่สามารถอยู่ร่วมกัน

๔. ในทุกๆ วัฒนธรรมจะมีการพัฒนาทางจิตวิญญาณอยู่ด้วยเสมอ เพราะการยกระดับจิตวิญญาณช่วยให้ชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยดีมากขึ้น เมื่อการศึกษาทั้งฐานชีวิตทั้งฐานทางจิตวิญญาณไปด้วย จึงเกิดสภาพที่ท่านอาจารย์พุทธทาสเรียกว่าการศึกษาหมาทางด้วน

ดังนี้ เป็นต้น

อันที่จริงครูบาอาจารย์และผู้บริหารการศึกษาก็เคยฟังเทศน์เรื่องการศึกษาจากท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นอันมาก แต่ก็ไม่สามารถปรับระบบการศึกษาให้พ้นจากความหมาทางด้วนได้ และก็จะยังคงปรับไม่ได้อีกต่อไป ถ้ายังคิดเชิงเทคนิค เช่นว่าจะเพิ่มลดไอน์นั้นนิต ไอน์นั้นน้อย ถ้าไม่ปรับทฤษฎีหรือแนวคิด (concept)

คือปรับแนวคิดการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งไปเป็นเอาชีวิตและวิถีชีวิตเป็นตัวตั้ง

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) จะต้องอยู่ในการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท มนุษย์จึงจะสามารถหลุดจากวิกฤตการณ์แห่งยุคสมัยได้

ผู้เขียนได้เขียนเรื่อง “ระบบการเรียนรู้ใหม่ : ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย” ในโอกาสเฉลิมอายุครบ ๘๔ ปีของศาสตราจารย์ระพี สาคริก มีความพิสดารแจ้งอยู่ในบทความนั้นแล้ว

ท่านอาจารย์พุทธทาสนั้นเปรียบเหมือนหมอยาที่พยายาม “ปรุงโลภุดตรโอสถให้เป็นยาสามัญประจำบ้าน” เพื่อเยียวยาโลกที่เจ็บป่วยและวิกฤตสุดๆ

ขอให้เราพากันศึกษาพุทธทาสธรรมกันให้มากๆ เกิด แล้วจะหลุดพ้นวิกฤตได้